

Olmmošvuoigatvuodaid oppamáilmmálaš julggaštus

Láidehus

Buot olmmošgoddái gullevaččaid lunddolaš olmmošárvvu ja sin ovttalágán ja massemeahttun vuoigatvuodaid dovddasteapmi ráhkada vuodu friddjavuhtii, vuoiggalašvuhtii ja ráffái máilmmis,

olmmošvuoigatvuodaid healbadeapmi ja daid badjelgeahččan leat dolvon veahkaválddálašvuođaide, mat leat suorggahan olmmošgotti oamedovddu, ja álbmogiid alimus mihttomearrin lea dovddastuvvon dakkár máilmmi huksen, mas olbmui lea sätne- ja oskkufriddjavuohta ja sii leat friddja balus ja váilevuođas,

vai olmmoš ii dárbbas mañimuš ráđđin dorvvastit stuibmái bággoválddi ja vealaheami vuostá, olmmošvuoigatvuodaid galgá dorvvastit riektestáhtaprinsihpa vuodul,

lea vealtameahttun ovddidit ustitlaš gaskavuodaid ovdáneami našuvnnaid gaskii,

Ovttastuvvan našuvnnaid álbmogat leat vuodđogirjjiis odđasit nannen, ahte jáhkket olbmo vuodđovuoigatvuodáide, ovttaskasolbmo árvui ja mearkkašupmái ja albmáid ja nissoniid ovttalágán vuoigatvuodáide ja maid mearridan bargat sosiála ovdáneami ovdii ja buoridit eallima eavttuid friddjat diliin,

láhttostáhtat leat čatnasan ovddidit ovttasráđiid Ovttastuvvan našuvnnaiguin olmmošvuoigatvuodaid ja vuodđofriddjavuodaid oppamáilmmálaš gudnejahttima ja čuovvuma, ja

daid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid oktasaš áddejupmi lea erenoamáš dehálaš vai dát čatnašupmi ollašuvvá buot osiin.

Dan dihte

váldočoahkkin

addá dán olmmošvuoigatvuodaid oppamáilmmálaš julggaštusa buot álbmogiid ja buot našuvnnaid oktasaš mihttomearrin, vai guđege olmmoš ja guđege servodaga orgána, seammásgo doallá dán julggaštusa bastevaččat mielastis, vikkašii čuvgema ja oahtaheami bokte ovddidit daid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid gudnejahttima ja maid bastevaš álbmotlaš ja riikkaidgaskasaš doaimmaiguin dorvvastit daid oppamáilmmálaš ja duodalaš dovddasteami

ja čuovvuma sihke ieš lahttoriikkaid álbmogiid ja daid láhkageavahanváldái gullelaš guovlluid álbmogiid gaskkas.

1 artihkal

Buot olbmot riegádit friddja ja ovtaveardásažžan iežaset árvvu ja vuoigatvuođaid dáfus. Sidjiide lea addojuvvon ipmárdus ja oamedovdu, ja sii galget meannudit guđet guimmiideasetguin vieljalaš vuoigain.

2 artihkal

Juohkehaš lea vuoigadahtton buot vuoigatvuođaide ja friddjavuođaide, mat leat dán julggaštusas máinnašuvvon, makkárga ovdamearkka dihte nállái, liikkiivdnái, sohabeallái, gillii, oskkoldahkii, politihkalaš dahje eará oaivili, álbmotlaš dahje servodatlaš vuolggsadjái, opmodahkii, riegáanduogáži dahje eará sajádahkii vuodđuduvvi olggušteami haga. Makkárga olggušteami ii maid oaččo dahkat dan riika dahje guovllu, masa olmmoš gullá, politihkalaš, vuoigatvuođalaš dahje riikkaidgaskasaš sajádaga vuodđul, lei dat riika dahje guovlu iehčanas, fuolahanhálddahas, váili iešráđđema dahje eará dievasválddálašvuođa ráddjehusaid vuolde.

3 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta eallimii, friddjavuhtii ja persovnnalaš dorvolašvuhtii.

4 artihkal

Geange ii oaččo doallat šlávavuodas dahje bággobarggus, mii vástida šlávavuoda, ja buot šlávavuoda ja šlávagávppi hámit leat gildojuvvon.

5 artihkal

Geange ii oaččo biinnidit iige oaččo meannudit dahje ránggáštít goaves vugiin, olmmošmeahttumit dahje nu ahte fuotnu su.

6 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dasa, ahte son duodaštuvvo buot sajiin persovdnan lága ovddas.

7 artihkal

Buohkat leat ovtaveardásaččat lága ovddas ja vuoigaduvvon ovtaveardásaš lága suodjalussii olggušteami haga. Buohkain lea vuoigatvuohta ovtaveardásaš suodjalussii dán julggaštusa vuostásaš olggušteamis ja buot oalguheamis dakkár olggušteapmái.

8 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta beaktilis riektesuodjalusvuohtái doaibmaválddálaš álbmotlaš duopmostuolus dakkár daguid vuostá, mat loavkidit sutnje vuodđolágain dahje eará vugiin dorvvastuvvon vuodđovuoigatvuođaid.

9 artihkal

Geange ii oaččo iešráđálaš doaimmain váldit gitta, bidjat fánjalii dahje ádjit eret riikkas.

10 artihkal

Juohkehaččas lea áibbas ovtaveardásaš vuoigatvuohta vuoiggalaš ja almmolaš diggái sorjjasmeahtun ja bealehis duopmostuolus, dallego mearriduvvo su vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid dahje su vuostá loktejuvvon rihkussivahusaid birra.

11 artihkal

1. Juohkehačča, guhte lea sivahuvvon rihkkosis, galgá doallat sivaheapmin, dan rádjai go su sivalašvuohta lea lágalaččat čájehuvvon duohtan almmolaš dikkis, mas sutnje lea dorvvastuvvon buot su bealušteami várás dárbbášlaš dáhkádusat.
2. Geange ii oaččo dubmet daguid dahje healbadeami dihte, mat eai leat leamaš álbmotlaš dahje riikkaidgaskasaš rievtti mielde rihkkosat daid dahkama áigge. Geange ii maid oaččo dubmet garrasut ránggáštussii go dasa, man sáhtii heivehit rihkkosa dahkama áigge.

12 artihkal

Geange persovnnalaš eallima, bearraša, ruovttu dahje reivelonohallama vuostá ii oaččo doaibmat iešráđálaččat, iige geange gudni ja beaggima oaččo loavkidit. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta lága suodjai dakkár doaimma ja loavkideami vuostá.

13 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta johtit friddja ja válljet iežas ássansaji guđege stáhta rájjiid siskkobealde.

2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuolgut riikkas eret, maiddá iežas riikkas, ja máhccat dohko.

14 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ohcat dorvobáikki eará riikkain ja oážžut dan doarrádallama haga.
2. Dán vuoigatvuhtii ii oáččo doarjalit, go lea sáhka duodalaš eahpepolitihkalaš rihkkosiidda vuodđuduvvi sivahusaid dahje Ovtastuvvan našuvnnaid mihttomeriid ja prinsihpaid vuostásaš daguin.

15 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta riikkavulošvuhtii.
2. Geasge ii oáččo iešráđálaš doaimmain rivvet riikkavulošvuoda iige hilgut vuoigatvuoda riikkavulošvuoda molsumii.

16 artihkal

1. Dievas ahkásaš olbmáin ja nissoniin lea vuoigatvuohta náitalit ja vuodđudit bearraša makkárga nállái, riikkavulošvuhtii dahje oskkoldahkii vuodđuduvvi ráddjehusaid haga. Sis leat ovtaveardásaš náittoslihttui gullevaš vuoigatvuodát sihke náittoslihttu áigge, ja earráneami maŋŋá.
2. Náittoslihtu sáhtta čuolbmat dušše dalle, go dasa lea beallelaččaid friddja ja ollislaš miehtan.
3. Bearaš lea servodaga lunddolaš vuodđoovttadat, ja das lea vuoigatvuohta oážžut suodjalusa servodagas ja stáhtas.

17 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta eaiggádit opmodaga okto ja ovtas earáiguin.
2. Geasge ii oáččo iešráđálaš doaimmain rivvet su opmodaga.

18 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta jurdda- oamedovdo- ja oskkoldatfriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisoallá friddjavuoda molsut iežas oskkoldaga dahje oskku ja friddjavuoda dovddastit iežas oskkoldaga dahje oskku okto dahje ovtas earáiguin, sihke almmolaččat ja priváhta, oahpaheami, rohkosboddohárjehusaid, ipmilbálvalusaid ja oskkoldaga meanuid bokte.

19 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oaivil- ja sátnefriiddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisoallá friiddjavuođa čuoččuhit oaiviliid, nu ahte giige ii doaimma daid vuostá ja háhkat, vuostaiváldit ja sirdit dieđuid ja jurdagiid man beare gulahallanvuogi bokte guvllolaš ráddjehusain fuolatkeahtá.

20 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta čoahkkanit friiddja ja soabalaččat ja vuoigatvuohta ortniiduvvanfriiddjavuhtii.
2. Geange ii oaččo bákkohit gullat searvá.

21 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oassálastit iežas riika almmolaš áššiid dikšumii juogo njuolga dahje friiddja välljejuvvon ovddasteaddjiid bokte.
2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ovttalágan vejolašvuođaide beassat iežas riika almmolaš virggiide.
3. Almmolaš válddi vuodđun lea álbmoga dáhttu. Dán dáhtu galgá ovdanbuktit mearreáiggis ja albma válggain, main juohkehaččas lea almmolaš ja ovttalágan jietnavuoigatvuohta, ja mat doaimmahuvvojit dakkár jienastemiin dahje vástideaddji válgafriiddjavuođa dorvvasteaddji meannudemiin.

22 artihkal

Juohkehaččas lea servodaga lahttun vuoigatvuohta sosiáladorvui, ja juohkehaš lea vuoigadahtton iežas olmmošárvvuid ja persovnnalašvuođa friiddja ovdáneapmái vealtameahtton ekonomalaš, sosiála ja čuvgehuslaš vuoigatvuođaid ollašuvvamii álbmotlaš doaibmabijuid ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte, guđege stáhta vuogádaga ja resurssaid mielde.

23 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta bargui, barggu friiddja välljemii, vuoiggalaš ja oiddolaš bargodiliide ja suodjalussii bargguhisvuođas.
2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut seamma bálkká seamma barggus makkárga olggušteami haga.

3. Juohke bargis lea vuoigatvuohta vuoiggalaš ja oiddolaš buhtadussii, mii dorvvasta sutnje ja su bearrašii olmmošárvvu mielde eallima ja mii dárbbu mielde dorvvastuvvo eará sosiála suodjalusa vugiiguin.
4. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta hábmet ámmátserviid ja searvat daidda ovdduidis suodjaleami várás.

24 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuoigastepmái ja astoáigái, masa gullet bargoáiggi govttolaš ráddjen ja sesoŋnalaš bákkálaš luomut.

25 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta eallindássái, mii dorvvasta doarvá bures su ja su bearraša dearvvašvuođa ja buresveadjima ja masa gullet earret eará borramuš, biktasat, visti, dearvvašvuođafuolahus ja vealtameahtun sosiálabálvalusat, ja maid vuoigatvuohta dorvui bargguhisvuođa, buohcuvuođa, lámisvuođa, leaskan báhcima, boarisvuođa dahje eará alddis sorjjasmeahtun siva geažil, mii dagaha birgenlági manaheami.
2. Etniin ja mánáin lea vuoigatvuohta erenoamáš fuolahusa ja veahki oažžumii. Buot mánát galget oažžut seamma sosiála suodjalusa fuolatkeahhtá das, leatgo sii riegeadan náittoslihtus vai dan olggobealde.

26 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut oahpahusa. Goittotge álgo- ja vuođđooahpahusa galgá lágideat nuvttá. Álgooahpahus galgá leat bákkolaš. Teknihkalaš ja ámmátlaš oahpahus galgá leat almmolaččat oažžumis, ja buohkain galget leat ovtaveardásaš vejolašvuođat oažžut allaoahpahusa sin návccaid mielde.
2. Oahpahas galgá viggat olbmo persovnnalašvuođa ovdáneapmái dan dievas mihttui ja nannet olmmošvuoigatvuođaid ja vuođđovuoigatvuođaid gudnejahttima. Dat galgá lasihit áddejumi, earáid dohkkeheami ja ustivuoda buot našuvnnaid ja buot náliid ja oskkoldatlaš joavkkuid gaskkas ja ovddidit Ovtastuvvan našuvnnaid doaimma ráfi seailuheami várás.
3. Vánhemiin lea vuosttas sajis vuoigatvuohta válljet, makkár oahpahusa sin mánáide addit.

27 artihkal

1. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oassálastit servodaga kultureallimii, návddašit dáidagis ja beassat oassálastit diehtaga ovddideapmái ja ovdduide, maid dat mielddisbuktá.
2. Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dakkár ávnnahis ja ávnnaslaš ovdduid suodjaleapmái, maid son lea dieđalaččat, čálalaččat dahje dáiddalaččat buvttadan.

28 artihkal

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dakkár servodatlaš ja riikkaidgaskasaš ortnegii, mas dán julggaštusas máinnašuvvon vuoigatvuođat ja friddjavuođat sáhttet ollašuvvat ollislaččat.

29 artihkal

1. Juohkehaččas leat geatnegasvuođat servodahkii, daningo dušše servodagas su persovnnalašvuohta sáhtta ovdánit friddja ja ollislaččat.
2. Geange vuostá ii oaččo čujuhit dallego son geavaha iežas vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid eará ráddjehusaid, go dakkáriid, mat leat lágas mearriduvvon ja maid áidna dárkkuhus lea dorvvastit eará olbmuid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid dovddasteami ja gudnejahttima ja vel morála, almmolaš ortnega ja almmolaš buresveadjima vuoigaduvvon gáibádusaid demokráhtalaš servodagas.
3. Daid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid ii makkárga dáhpáhusas oaččo geavahit Ovtastuvvan našuvnnaid mihttomeriid ja prinsihpaid vuostá.

30 artihkal

Ovttage ášši dán julggaštusas ii oaččo dulkot dan láhkái, ahte dat mearkkaša stáhta, joavkku dahje olbmo vuoigatvuođa dakkár doibmii dahje dahkui, man dárkkuhussan lea duššin dahkat dán julggaštusas máinnašuvvon vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid.

= = =